

LBRIS

We know
books

Marie-France Hirigoyen

FEMEI DOMINATE,
MANIPULATE ȘI ABUZATE
DESPRE VIOLENȚA ÎN CUPLU

Traducere din limba franceză de
Nicolae Baltă

philobio

LES RESSORTS DE LA VIOLENCE DANS LE COUPLE

Marie-France Hirigoyen

Copyright © OH! Éditions, France, 2005.
All rights reservedFEMEI DOMINATE, MANIPULATE ȘI ABUZATE
DESPRE VIOLENȚA ÎN CUPLU

Marie-France Hirigoyen

ISBN 978-606-9707-66-1

© 2022 – Editura Philobia

internet: www.philobia.com
e-mail: contact@philobia.com*Editor: Bianca Biagini*
Traducător: Nicolae Baltă
Redactor: Dorina Oprea
Corectură: Nicoleta Arsenie
DTP: Gabriela Căpitănescu
*Copertă: Cătălin Furtună***Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**
HIRIGOYEN, MARIE-FRANCE**Femei dominate, manipulate și abuzate: Despre violența în cuplu /**
Marie-France Hirigoyen; trad. din lb. franceză de Nicolae Baltă. –
București: Philobia, 2022
ISBN 978-606-9707-66-1

I. Baltă, Nicolae (trad.)

159.9

CUPRINS

Introducere	7
I. DINCOLO DE LOVITURI, CE FEL DE RĂNI EXISTĂ?	15
POVESTEA DIANEI ȘI A LUI STÉPHANE	17
Violența lui Stéphane	17
Vulnerabilitatea Diane	19
Viața de cuplu	20
Violența lui Stéphane sancționată de justiție	21
Evoluția relației	22
VIOLENȚA PSIHOLAGICĂ	24
Controlul	27
Izolarea	28
Gelozia patologică	29
Hărțuirea	31
Denigrarea	31
Criticarea aspectului fizic	32
Umilirile	34
Actele de intimidare	35
Indiferența față de cererile de afecțiune	36
Amenințările	37
DIFERITE SCENARIILE DE VIOLENȚĂ	40
Agresiunile fizice	40
Violența sexuală	43

Presiunea economică și financiară	48
Hărțuirea prin intruziune („stalking“)	52
Uciderea partenerului	53
VIOLENȚĂ CICLICĂ SAU VIOLENȚĂ PERVERSĂ?	
CUM LE DIFERENȚIEM?	56
Violența ciclică	56
Violența perversă	60
II. SUBJUGAREA	65
VULNERABILITATEA FEMEILOR	69
Vulnerabilitatea socială	69
Vulnerabilitatea psihoemoțională	76
DE CE NU PLEACĂ?	82
Lucie, o femeie dominată	82
Procesul de înțelegere	85
Condiționarea victimelor	91
Mecanismele de adaptare la violență	99
III. CINE SUNT INDIVIZII VIOLENȚII	107
FEMEILE VIOLENTE	109
BĂRBAȚII VIOLENȚII	116
Fragilitatea bărbaților	119
VIOLENȚA ÎN CUPLURILE DE GAY ȘI DE LESBIENE	128
Procesul de subjugare și de dominație	129
PROFILURI DE PERSONALITATE SPECIFICE	132
Personalitățile narcisice	134
Personalitățile rigide	152

IV. IEȘIREA DE SUB DOMINAȚIE	163
CUM ESTE AFECTATĂ STAREA DE SĂNĂTATE	165
CE SE ÎNTÂMPLĂ CU COPIII?	167
AJUTORUL PSIHOTERAPEUTIC	172
Identificarea violenței	173
Numirea ca atare a violenței	175
Deculpabilizarea victimei	175
Consolidarea narcisismului	176
Stabilirea limitelor	177
Redobândirea capacității de a gândi critic	177
Analizarea propriei povești de viață	178
Lupta împotriva dependenței	178
Psihoterapiile de cuplu	179
Iertarea	179
TREBUIE TRATAȚI BĂRBAȚII VIOLENȚII?	181
SĂ PLECI SAU SĂ RĂMÂI?	186
Să rămâi	187
Să pleci, dar cum?	189
V. AJUTORUL EXTERIOR	193
CE POATE FACE ANTURAJUL?	198
RĂSPUNSUL SPECIALIȘTILOR ÎN SĂNĂTATE	201
RĂSPUNSUL ASOCIAȚIILOR DE PROFIL	204
RĂSPUNSUL JUDICIAR	206
Medierile	208
Expertizele	208

IMPORTANȚA PREVENȚIEI.....	217
CONCLUZII	225
ANEXE.....	227
BIBLIOGRAFIE.....	237

INTRODUCERE

„Orice putere este o putere de viață sau de moarte.”

– Michel Foucault

Nu s-a mai vorbit niciodată atât de mult despre violență, niciodată nu au fost atâtea îndemnuri de a o demasca și de a o combate... și totuși, dacă luăm în considerare literatura psihiatrică generală, constatăm cu surprindere că s-au publicat destul de puține lucrări despre violența în cadrul cuplului. Chiar dacă ea a existat întotdeauna, s-ar fi putut crede că, odată cu ascensiunea feminismului, lucrurile vor evolua și că o mai mare egalitate între bărbați și femei va duce la o violență mai redusă. Nici pe departe...

La fel, o anumită îmblânzire a moravurilor din societățile noastre occidentale ar fi putut spori sensibilitatea față de acest fenomen; lucruri odinioară permise sunt astăzi interzise. Evident, violența nu a dispărut, ci doar a devenit mai subtilă. Ea este condamnată pretutindeni, dar această condamnare morală de principiu nu îi afectează decât partea vizibilă. În spatele unui pacifism și chiar a unui angelism de față, lăsăm să se perpetueze violențe majore, deși îi vizează pe cei mai vulnerabili, respectiv femeile și copiii. În general, violența este greu de conceput, ceea ce explică faptul că ne e greu să o reperăm. Nu vrem să o vedem în noi, chiar dacă acceptarea propriei ambivalențe ne-ar permite să o combatem mai bine. În pofida vigilenței de care dăm dovadă, îi vedem destul de târziu primele semne.

În ceea ce privește cuplurile, problema este și mai neliniștitoare. Ne vine greu să credem că violența există în familiile obișnuite și că bărbații violenți nu sunt doar niște brute bete. Am prefera să reducem această problematică la zonele marginale, să

o atribuim claselor sociale defavorizate. Or, există indivizi violenți în toate mediile. Da, chiar e greu de crezut, mai ales când persoana violentă este una notabilă, cineva care ar trebui să protejeze sau să îngrijească, de exemplu un magistrat sau un medic... și atunci preferăm să punem la îndoială mărturia victimei. Violența din sânul cuplului ne afectează atât de intim, încât majoritatea reacțiilor față de relatările victimelor sunt excesive, fie în sensul banalizării, fie în sensul mediatizării scandaloase. Vrem să continuăm să credem în stereotipurile vehiculate de mass-media: doi oameni se întâlnesc, se iubesc și trăiesc fericiți. În fond, ne temem de violența latentă din noi.

Abia din anii 1970, odată cu acțiunile feministelor, a început să fie studiat impactul violenței conjugale asupra femeilor. Până atunci, se ezita să se intervină, sub pretextul că era vorba despre o chestiune personală. Chiar și acum, relatările derizorii din ziare ne pot face să credem că e un fenomen marginal, când de fapt discutăm de un adevărat flagel social care nu e luat suficient în considerare. Cifrele, care nu țin seama decât de violențele fizice ajunse la tribunal, sunt înspăimântătoare. Statisticile parțiale ale Ministerului de Interne (excluzând Parisul și regiunea pariziană) includ la fiecare două săptămâni trei cazuri de femei ucise de partener. Fenomenul a luat o asemenea amploare încât unii vorbesc despre un terorism sexual și, de altfel, majoritatea anchetelor specifice despre violența conjugală au fost efectuate la cererea Ministerelor drepturilor femeilor sau al Parității și egalității profesionale și la presiunea ONG-urilor care au legătură cu femeile. Această problemă de sănătate mintală extrem de distructivă este rareori dezbătută și, în pofida consecințelor sale grave asupra sănătății victimelor, nu le este predată viitorilor medici decât cu titlu facultativ.

Studiile despre violența din cadrul cuplurilor sunt greu de realizat din două motive principale: în primul rând, diferitele

lări nu au căzut de acord asupra unei definiții comune incluzând sau nu violența psihologică; apoi, răspunsurile sunt foarte greu de interpretat din cauza subiectivității lor foarte mari; o victimă poate să fie nimicită cu desăvârșire, distrusă psihologic de către ceea ce trăiește, și să nu fie capabilă să exprime acest lucru. În Franța, până la ancheta ENVEFF¹, realizată în anul 2000 de Maryse Jaspard și de echipa ei, statisticile nu erau interesate decât de violența fizică. Unii intelectuali au reproșat acestei anchete că a pus pe același plan violența fizică și violența psihologică, făcându-le astfel pe femei să se pună abuziv în postura de victime. Desigur, impreciziile sunt posibile deoarece aici este vorba despre o percepție subiectivă, dar vom vedea nu doar că nu se poate vorbi de violență în cadrul cuplului fără a ține cont de partea ei psihologică, ci și că orice violență este înainte de toate psihologică. Meritul anchetei a fost să permită ca femeile să conștientizeze acest lucru, căci astfel au putut reconsidera situațiile pe care inițial nu le-ar fi considerat violente.

Contrar a ceea ce se spune frecvent, violența conjugală nu este posibilă decât fiindcă societatea o acceptă în tăcere. Dificultatea de a analiza violența în cuplu provine din tentația de a o obiectiva, adică de a o face independentă de subiectivitatea protagoniștilor. Un prim obstacol vine din faptul că ceea ce e inacceptabil în materie variază de la o epocă la alta, de la o societate la alta și, evident, de la un cuplu la altul. Pragul de toleranță al fiecăruia depinde de istoria și de sensibilitatea sa, dar vom vedea că el poate fi modificat de natura violenței suferite și, îndeosebi, de dominare.

Pe de altă parte, unele acte nu sunt condamnate pe plan juridic, dar sunt totuși distructive pe plan psihologic, la fel cum o

¹ Ancheta națională asupra violențelor față de femeile din Franța. (n.tr.)

mare violență se poate ascunde sub o aparență de bunăvoință sau în spatele unor cuvinte frumoase: „Îți spun toate astea fiindcă te iubesc“. Invers, anumite acte par violente, dar nu sunt decât reacții defensive. Astfel, de teamă să nu greșească sau sub pretextul unei stricte obiectivități, martorii sau cei ce intervin preferă să lase lucrurile așa cum sunt.

Pe deasupra, anumite comportamente sunt prohibite și foarte clar reprimare social, iar altele, dimpotrivă, sunt tolerate și judecata morală la adresa lor este mai nuanțată. Astfel, este diferențiată o violență reacțională de cea care este „acțională“. Prima ar fi justificată, deoarece răspunde unei agresiuni (ești insultat și reacționezi prin lovituri), în timp ce a doua ar consta într-o acțiune deliberată urmărind să îl domine și să îl facă să sufere pe celălalt. Or, așa cum vom vedea studiind profilurile psihologice ale agresorilor, cei mai mulți dintre ei, chiar și în absența faptelor obiective care să îi disculpe, sunt convinși că nu fac decât să răspundă unei agresiuni și că nu au nicio intenție conștientă de a face rău.

O ultimă dificultate – și nu dintre cele mai mici când abordăm acest subiect – vine din faptul că termenul de violență acoperă realități foarte diferite. Anumite teorii tind să îmbine violența și forța. În acest caz, prima ar fi naturală, biologică, proprie tuturor speciilor animale. Să notăm că animalele nu cunosc violența, ci acte de rivalitate sau de prădare. Violența mai este confundată deseori cu agresivitatea normală și cu manifestările ei vizibile, furia sau conflictul. Or, agresivitatea este o tendință naturală și sănătoasă, chiar dacă poate duce la frustrare sau suferință.

În orice relație, și cu atât mai mult într-una amoroasă, există o ambivalență și o agresivitate care se manifestă prin conflicte sau înfruntări. Este un fenomen pozitiv, deoarece, când nu ești

de acord cu cineva, argumentația, chiar în modul vehement, este un mod de a-l recunoaște pe celălalt, de a ține cont de realitatea lui. În violență, dimpotrivă, celălalt este împiedicat să se exprime, nu există un dialog. El este negat în integritatea lui.

De foarte multe ori, din fenomen nu este sesizată decât partea sa vizibilă, respectiv agresiunea fizică. Chiar dacă a fost prima reperată și apoi denunțată, ea nu constituie decât un aspect al problemei, partea vizibilă a aisbergului. Totul începe cu mult înaintea certurilor și a loviturilor și, după cum vom vedea, ele sunt precedate de comportamente abuzive, intimidări, violențe minore care pregătesc terenul. Când se vorbește de „femei bătute“, se acoperă esențialul problematicii.

În realitate, e imposibil să faci o distincție între violența psihologică și violența fizică, deoarece, când un bărbat își bate soția, intenția sa nu este să îi învinețească ochiul, ci să îi arate că el e cel care comandă și că ea trebuie să i se supună. Miza violenței este întotdeauna dominația.

În maltratarea conjugală, atacurile psihologice sunt cele mai primejdioase; ele fac tot atât de mult rău ca și agresiunile fizice și, după cum mărturisesc majoritatea victimelor, au consecințe mai grave. Există de altfel forme de violență în care partenerul, fără a da cea mai mică lovitură, reușește să îl distrugă pe celălalt. Ne vom strădui, așadar, să analizăm acest proces deoarece, dacă vrem să reducem cifrele înspăimântătoare ale violenței conjugale, trebuie intervenit de la primele ei semne, adică cu mult înaintea apariției agresiunii fizice.

Deoarece utilizăm de obicei același cuvânt pentru a ne referi la ea, este foarte dificil să deosebim violența veritabilă, care este uneori denumită abuz și care se practică cel mai adesea pe tăcute, de formele de agresivitate care apar într-un conflict de cuplu. În ceea ce nu este decât un conflict, chiar dacă pot exista strigăte,

vase sparte și chiar îmbrânceli, există totuși o relație egalitară, o simetrie între cei doi parteneri. Ceea ce permite deosebirea violenței conjugale de un simplu conflict de cuplu nu sunt loviturile sau cuvintele jignitoare, ci asimetria din relație. Într-un conflict de cuplu, identitatea fiecăruia este păstrată, celălalt e respectat ca persoană, ceea ce nu este cazul când miza este dominarea și zdrobirea celuilalt. Pentru a facilita înțelegerea, voi utiliza pe cât posibil termenul de violență pentru a descrie fenomenul de fond, și agresiune când este vorba de un fapt punctual.

În fața relatărilor uneori terifiante despre violențele suferite de anumite femei, mulți se miră să le vadă rămânând în cuplu și conchid pripit că ele consimt la acest tratament. Chiar dacă, în alte contexte, este bine cunoscut procesul de subjugare și de condiționare, când este vorba de femeile din cuplu, unii psihanaliști continuă să spună că ele resimt o satisfacție de ordin masochist ca obiect al abuzurilor. O asemenea idee alienantă ar trebui să dispară, deoarece, fără un teren psihologic menit să o supună, nicio femeie nu ar accepta abuzurile emoționale și cu atât mai puțin violența fizică. În realitate, nu e deloc nevoie să te folosești de forța fizică pentru a-l supune pe celălalt; mijloace subtile, repetitive, ascunse, ambigue pot fi folosite cu tot atâta eficiență. Aceste acte sau cuvinte sunt deseori mai pernicioase decât o agresiune directă care ar fi recunoscută ca atare și ar provoca o reacție de apărare.

Vom încerca să înțelegem respectivele procese de condiționare și vom vedea că ele sunt înrudite cu spălările de creier realizate asupra deținuților politici sau în secte. Vom studia procesele de subjugare care le paralizează pe femei, le împiedică să părăsească un soț violent și le fac să tolereze intolerabilul. Analizând constantele diferitelor forme de violență conjugală, vom vedea cum se lasă femeile prinse în capcană.

În loc să vorbesc despre femei bătute sau despre violență de gen, așa cum se face în Spania, prefer în ce mă privește să rămân la termenul de violență de cuplu fiindcă, după cum vom vedea, această violență se aplică la fel de bine în cuplurile de homosexuali. Este vorba înainte de toate de o maltratare care are loc în intimitatea unei relații de cuplu, când unul dintre parteneri, indiferent de sex, încearcă să își impună puterea prin forță. Proximitatea afectivă este cea care creează gravitatea acestei violențe; acolo unde circulă afectele cele mai puternice pot apărea suferințele cele mai intense. Este o dominație a celui mai puternic asupra celui mai slab, și, evident, femeia este, din punct de vedere cultural, cea mai slabă. Violența poate fi exercitată de un bărbat față de o femeie, de o femeie față de un bărbat sau de orice persoană față de partenerul ei într-un cuplu homosexual; totuși, din motive ce țin de structura însăși a societății, cea care este exercitată față de femei e de departe cea mai răspândită. În 98% din cazurile recenzate, autorul este un bărbat. Din acest motiv vom vorbi în esență de ceea ce este cel mai frecvent, respectiv de violența unui bărbat față de o femeie, știind totodată că pot exista și situații inverse.

Pentru a explica faptul că bărbații sunt incontestabil mai violenți decât femeile, feministele au insistat să analizeze contextul social care permite ocurența. În opinia lor, societatea îi pregătește pe bărbați să ocupe un rol dominant și, dacă nu reușesc să o facă natural, tind să o impună prin forță. Printre altele, violența ar fi pentru ei un mijloc de-a controla femeia. Acest lucru este parțial adevărat, dar nu e suficient pentru a explica violența în cuplu. Ea nu poate fi redusă la un fenomen cultural și social, căci comportă și elemente psihologice. Alte modele explicative, contestate de feministe, au studiat personalitatea bărbaților violenți. Aceste abordări diferite nu sunt antagoniste. La originea violen-

ței domestice se află deopotrivă factori sociali și o vulnerabilitate psihologică. Totuși, vulnerabilitatea psihologică, fără înlesnirea dată de contextul social, nu e suficientă pentru a face un bărbat violent, profilul psihologic al unui individ fiind influențat de educația și de mediul lui social.

Discursul actual denunțând violența față de femei poate fi primejdios dacă nu este nuanțat, deoarece tinde să îi pună în opoziție pe bărbați și pe femei. Nu are niciun rost să adâncim și mai mult prăpastia dintre sexe și să considerăm toată populația masculină potențial violentă. Deși indicat e să ținem seama de violența psihologică, nu trebuie să facem din ea o problemă juridică. Ar fi mai util să luptăm contra mentalităților sexiste ale bărbaților, să îi educăm pe băieți să respecte fetele și să eliberăm ambele sexe de stereotipurile care le sunt atribuite.

Este esențial ca femeile să învețe să repereze primele semne de violență și să le denunțe, nu neapărat pentru a depune plângere în justiție, ci pentru a găsi în ele forța de-a ieși dintr-o situație abuzivă. Să înțelegi de ce un comportament intolerabil este tolerat înseamnă și să înțelegi cum să scapi de el. Numai prin înțelegerea subtilă a resorturilor violenței se vor putea elibera femeile de subjugarea care le paralizează, iar societatea în care trăim va fi capabilă să creeze un mijloc de-a le preveni.

I

DINCOLO DE LOVITURI, CE FEL DE RĂNI EXISTĂ?